

cujus imperio paret? Sunt inter peccatores qui operam suam ad tempus tantum locant, alii, qui seipsos omnino et vendunt, ut jam redimere nequeant, nisi difficillime, quemadmodum Achab Jezabeli suæ in servitutem, quasi mancipium, adductus fuit, ut ejus imperio resistere non posset, sed per omnia obedire amore ejus, cæcatus et vecors effectus, cogerebatur. Pulchre id declarat S. Anselmus, ut est in ejus vita, apud Surium 21. april. Aliquando conspexit puerum cum avicula in via ludentem: « Quæ avis, pedem filo annexum habens, sæpe, cum laxius ire permittebatur, fuga sibi consulere cupiens, avolare nitebatur. At puer filum manu tenens, retractam usque ad se dejiciebat; et hoc ingens gaudium illi erat. Factum est id frequentius. Quod pater aspiciens miser condoluit, ac ut, rupto filo, libertati redderetur, optavit. Et ecce filum rumpitur, avis avolat, puer plorat, pater exultat; et vocatis nobis: Considerastis, inquit, jocum pueri? Et confessis considerasse, ait: Simili consideratione jocatur diabolus cum multis hominibus, quos suis laqueis irretitos, pro sua voluntate in diversa vitia protrahit. Sunt enim quidam, ut verbi gratia dicam, avaritiæ, aut luxuriæ et similibus flammis succensi, et ex magna consuetudine illis addicti. His contingit aliquando ut sua facta considerent, defleant, seque modo a talibus cessaturos sibi promittant. En more avis se volare liberos autumant. Sed, quia pravo uso irretiti, ab hoste tenentur, volantes in eadem vitia dejiciuntur. Fitque hoc sæpius, nec omnimode liberantur, nisi magno conatu per respectum gratiæ divinæ, filium pravæ consuetudinis dirumpatur. » Confirmat hoc S. Chrysostomus, homil. XXII. in Genes. « Impius inquit, cum in profundum malorum ceciderit, contemnit. Grave enim, grave est, dilecti, capi laqueis diaboli: anima enim postea quasi in retibus comprehensa trahitur; et sicut sus in loco volutabri immergitur, sic et ista, a mala consuetudine obruta, ne sensit quidem peccatorum suorum fetorem. » Laquei et retia ista sunt varia terriculamenta, quæ obijcit captivis suis, ne convertant se, uti timor pœnitentiæ, desperatio veniæ aut constantiæ in proposito bono, pudor confessionis, respectus humanus, et similes cogitationes, quibus eos opprimit, involvit et retinet. Et in epistola ad Theodor. « Hoc est, quod non permittit eos respicere, neque eo reverti, unde exciderant. Nam flagitiosa desperatio perinde atque collarium incumbit in animæ cervicem, et compellens oculos in terram demittere, prohibet ne ad Dominum suum suspiciant; » quasi in ergastulum dæmonis compacti, ne jam sui, sed ipsius sunt. Accedit S. Gregorius, lib. II. moral. cap. 1. ubi

ait: « Reprobi quidem corda sua non habent, quia ea diabolus possidet; unde et de proditore dicitur: Cum diabolus jam misisset in cor, ut traderet eum Judas Simonis Iscariotis. Etenim Judas et non diabolus possideret, ipse potius in eo bonum, quam diabolus malum poneret. » Nemo enim facile semen bonum in alienum agrum projicit, nec semen malum in agrum suum.

VI. Subtractio gratiæ divinæ, proveniens ex demeritis præcedentibus, et spretis Dei auxiliis ac vocationibus. Eo spectat quod Ecclesiasticus, capite VII. ait: *Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere quem ille desperaverit.* Quo loco p. Joannes Lorinus distinguit despectorum a Deo triplex genus: eorum, qui sunt in peccato mortali, quamvis forsitan sint de numero prædestinatorum (pro eo enim tempore despicuntur): deinde, eorum, qui sunt reprobi, etiamsi pro aliquo tempore sint justi: denique, eorum, qui peculiari modo, propter multa et gravia peccata, per subtractionem maximam auxiliorum ac permissionem tentationum, dicuntur dimitti ac tradi in desideria cordis sui, Psal. LXXX. v. III. Rom. 1. v. XXIV. atque derelinqui a Deo. Hos ultimos (de quibus hic loquimur) nemo dicitur posse corrigere, quia vix unquam, vel rarissime se convertunt, ac acquiescunt bonis aliorum consiliis. Quod autem vix unquam fit, impossibile dicitur. Audiamus de hoc lib. II. de Cain et Abel, c. IX. *Nihil gravius, inquit, quam errantem a Deo deserere, ut se revocare non possit* (moraliter loquendo). « Mors peccatoris finem peccando affert; vita autem divino gubernaculo destituta præcipitatur, et in graviora prolabitur; ut, si gregem pastor relinquat, incurrent bestiæ; ita, cum Deus deserit hominem, ingruit diabolus. Serpit malitia, vulnus augetur, ubi medicina defuerit. » Sic ille. Quemadmodum enim Phærao, ubi Moysen a se repulsi verbo illo: *Cave ne ultra videas faciem meam*, Moyses respondit: *Ita fiet, ut locutus es, non videbo ultra faciem tuam*, Exod. X. XXVIII. XXIX. paulo post secuta est demersio ejus et interitus: ita, ubi Deus recedit a peccatore, nec amplius eum movet, reprehendit, castigat, nisi forte vulgaribus tantum auxiliis, quibus absolute quidem moveri posset non tamen movebitur; tunc actum est de salute ejus. Toties enim repulsus Deus, et quasi recedere jussus, cum vocaret peccatorem, tandem ita recedit, ut non aspiciat eum amplius oculis misericordiæ specialis; neque excitet a lethargo, et quo miser quiescere et perire vult. Recedente sole a nostro climate, et non nisi modicum lumen caloremque terræ nostræ impertiente, cessant fruges, incipit sterilitas, induratur frigore terra: recedente

a nobis Deo, et subtrahente copiosam illam gratiam suam, quid nisi sterilitas et induratio cordis nostri superest? Exempla passim occurrunt. Herbertus episcop. Chrysopoli, schismaticus, vexator catholicorum et religiosorum improbus, tactus ægitudine lethali, et visitatus a Bellevallesi abbate: « Conventusque de confessione peccatorum, et de pœnitentiâ admonitus, pugillum stringit, et applicans ori, buccinabat in eo: post modicum vero, deponens manum quam strinxerat, ore canebat, quasi monitorem suum derisui haberet et exploderet. Erubuit abbas quod non posset aliud obtinere responsum: et agnoscens judicium Dei, non sine multa confusione recessit. Necdum Herberti cadaver efferebatur infaustum, clamante populo et dicente: Benedictus Deus, qui tradit impium, » ita Gaufrid. abbas Altæ Tumbæ, in vita S. Pet. archiepisc. Tarantasi, apud Sur. 8. maii; bene in plaustro boum evectus est qui bovis instar vixit. Cui non absimilis fuit Fridericus Cileiæ comes; qui, ob amorem concubinæ, uxorem interfecit, atque deinde inter scorta turpissimam vitam egit. Huic ex amicissimis quidam, pœnitentiâ suasurus, ait: « Annum jam supra nonaginta agis, nec minus voluptati servis, quam si sis adolescens. Age, jam demum moriturum te scito, atque de sepulcro cogita. Cui Fridericus: Istud, inquit, ago. Nam sepulchrali marmori hoc epigramma inculpandum statui: Hæc mihi porta ad inferos. Quid istic reperim, nescio: scio, quid reliqui: abundavi bonis omnibus, ex quibus nihil fero mecum, nec quod bibi atque edi; quodque inexhausta voluptas exhaustit. Tum amicus, Sardanapali epitaphium, inquit, memoras, quod, Aristotele teste, non hominis, sed bovis sepulchro inscribendum fuit, » ita Aeneas Sylv. refert, l. 1. comm. in Panormit. Ecce vobis quam vere dictum sit a Domino: *Non potest arbor mala fructus bonos facere*: et illud Jerem. *Si mutare potest Æthiops pellem suam?* Et id Ecclesiastici: *Perversi difficile corriguntur.*

CONCIO IV.

QUÆ RETINEANT JUSTOS NE PECCARE QUEANT.

I. Recordatio beneficiorum a Deo acceptorum. — II. Strages meritorum nostrorum. — III. Præsentia Dei in omni loco. — IV. Turpitudine et servitus peccati. — V. Timor securitatis pœnitentiæ. — VI. Timor extremi judicii. — VII. Timor mortis.

THEMA.

Non potest arbor bona malos fructus facere.

Matth. XXI.

Erit forsitan aliquis prudentulus, qui depre-

hendere velit fallaciam in argumento Christi, quo ostendit ex similitudine arboris, non posse hominem bonum afferre fructum malum. Quod enim bona arbor bonos fructus tantum afferre queat, facile concedet; sed negabit id de homine, qui per liberum arbitrium, quod non habet arbor, movere se de bono ad malum potest. Sed defendit et explicat magistrum suum charissimus atque illuminatissimus discipulus Joannes, epist. 1. c. III. cum ait: *Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet: nec potest peccare, quoniam ex Deo natus est.* Quodnam illud semen? Semen est verbum Dei, ait Dominus, Matth. XIII. Jam sicut arbor, ob vim seminis boni eam vegetantis, nequit ferre fructum malum, dum ab ea non deseritur; ita et vis verbi divini in homine operantis, quamdiu in ipso manet, non permittit hominem bonum ferre fructum malum: eo modo quo Mithridates Ponti rex veneni antidoto a puero assuetus, cum a Romanis obsessus, venenum hausisset, mori non potuit, Plin. l. XXXII. c. IX. Quæ autem sit illa tam potens vis et energia verbi seu doctrinæ christianæ, nunc videndum.

I. Recordatio beneficiorum, quæ a Deo accepimus, et quotidie accipimus. Ponamus enim aliquem servum a domino benignissime habitum, ditatum et exaltatum, habitumque instar filii, instigari ut dominum occidat; nonne dicet: Hoc non possum? Exemplo est Joseph, qui tentatus de stupro a domina sua, memor beneficiorum, quæ a Domino suo acceperat: *Quo modo, inquit, possum hoc malum facere?* Gen. XXXIX. S. Polycarpo proconsul dicebat: *Christum injuriis affecit, et te dimittam, respondet Octoginta sex annis illi jam inserviivi, et nullo modo hactenus affecit incommodo; quomodo igitur regem meum, qui me hucusque servavit incolumem, injuriis possum afficere?* 26. jan. Lip. Carol. IV. imp. hominem, qui sibi necem pararat, ad se vocavit, eique aureos mille dedit dono, quibus nobilem filiam nuptui collocaret. Homo gratias egit, et ad conspiratores regressus: *Tam liberalem et clementem principem, inquit, ferire nullo pacto possum, Aeneas Syl. IV. in com. Panorm. En nec improbus quidem potuit ferire imperatorem, a quo unum beneficium accepit! Quot nos quotidie a Deo accipimus! Fierine igitur possit, ut homo probus offendant Deum, adeoque arbor bona malum fructum faciat?*

II. Strages meritorum nostrorum omnium, quam facit unicum peccatum mortale: evertit enim omnia nostra bona opera, quæ prius comparavimus. Audimus mercatores, quando eorum merces viliori pretio ab illis extorquere volumus, sæpissime dicentes: Non possum.

non possunt tam vili pretio dare. Quis impedit ne possint? Quia cariori pretio eas ipsi emerunt; adeoque, si viliori pretio vendere sua vellent, se uxorem, ac liberos ad incitas redigerent, omnemque suam substantiam tot sudoribus comparatam perderent. Hoc cogitant et justi, ac multo quidem justius, quia de cœlesti beatitudine, maximisque in cœlo coronis agitur. Cum ergo tentatio eos provocat, ut pro fluxa voluptate, honore aut lucro, æterna sua præmia dare constituent: Non possum, clamant, non possum. Talem describit S. Nilus adolescentem eremitam, qui in Arabiæ solitudine a barbaris Sacracenis in spelunca deprehensus, atque ut latentia in solitudine monasteria eis ostenderet, vehementer impulsus: « Quid, aiebat? Adeo ne pusillo et abjecto animo me esse creditis, ut omnis præcedentis vitæ labores, brevissime hujus vitæ amore contaminare velim? Absit, absit: hæc mihi potius cavea, quæ virtutis sudores accepit, sepulcrum erit. » Sicque a barbaris frustatim concisus et interemptus est, apud Lipel. 14. jan.

III. Præsentia Dei in omni loco. Thales philosophus dixit, homines æstimare debere, Deum omnia cernere, Deoque omnia esse plena, et tunc castiores fore, teste Cicer. l. II. de leg. Hoc nos Christiani non existimare, sed pro certo habere debemus, ex fidei nostræ præscriptione. Huc etiam intendens, peccandi potestatem sibi ademittit castissimus Joseph; qui, ubi beneficia domini sui meminit, et Dei omnia cernentis oculum observavit, ita loquitur: *Quomodo possum hoc malum facere, et peccare in Deum meum?* Vel, ut Septuaginta legunt: *Quomodo peccabo coram Deo meo?* Gen. XXXIX. Eodem vinculo constricta castissima Susanna, a scelere se defendit contra improbos senes, dum potius mori elegit, quam coram Deo peccare: *Melius est mihi incidere in manus vestras, quam peccare in conspectu Domini*, Dan. XIII. Erant in conspectu Susannæ duo iudices mortem ei intentantes; nec tamen ad hos attendit, sed ad Deum unum iudicem, omnia cernentem, qui non corpora tantum perdere, sed et animas posset. illos ergo contempsit, quos corporis oculo aspiciebat: hunc timuit, quem mentis oculis cernebat. Illi vero senes, quia: *Everterunt sensum suum, et declinaverunt oculos suos, ut non viderent cælum*, ideo peccare non timuerunt. Quamquam etiam improbi sæpe, si Dei præsentis recordentur, a flagitiis absterentur. Notum est exemplum illius prostitutæ, quæ abbatem Ephrem sollicitans ad stuprum, adducta in forum medium, et jussa se prostituere ad flagitium, videns populi multitudinem, dixit: *Quomodo possum hoc hic facere, tanta multitudine adstante? Con-*

fundemur enim. Ipse autem ait: *Homines erubescis, quanto magis erubescere debemus Deum, qui revelat occulta tenebrarum?* Illa igitur confusa et confutata recessit, ita Rosw. lib. V. vitæ pp. libel. X. et l. 1. ubi additur eam postea respuisse, et peracta omnium peccatorum confessione, in monasterium, se inclusisse, in vita S. Ephrem. Quis discipulus graviter delinquere auderet, si sciret magistrum sibi una cum ferula undique a tergo esse, quocumque iret? Vidit hoc gentilis Seneca: *Quocumque te flexeris, ibi illum videbis occurrentem tibi; nihil ab illo vacat; opus suum implet ipse.*

IV. Turpitudine et servitus peccati. Turpitudine tanta est, ut lucem fugiat, et tenebras quærat, imo et in ipsis tenebris timeat, sibi que diffidat. Nemo pretiosis indutus vestibus considerare in sordido loco vult: multo minus in cloacam aut volutabrum insilire. Unde Chares dux milites suos pulchre vestitos ad sordidos labores compellere non potuit, donec jussit eos invicem vestes commutare, Poliano auct. l. II. Atqui hoc facturum novit justus, si in peccatum consentiret. Hoc etiam expendit Joseph, ne consentiret dominæ illecebris, cum ait: *Quomodo ego possum hoc malum facere?* Philo Hebr. expendens particulam *ego*, ait: « Quomodo ego, qui ad hanc diem purus permansi ab adulterio, incipiam leges contemnere? Flagitio meam sanctissimis patrum meorum moribus informatam fœdare vitam incipiam? Ego Hebræus cum Ægyptia, fidelis cum infideli? » Sciunt etiam se peccati et dæmonis servituti mancipandos, si peccent, juxta verissimum S. Petri epist. II. c. II. verbum: *A quo quis superatur, ejus et servus est.* Quis autem in tam duri tyranni servitute se conjiciet, si sapit? Præsertim si advertat se inde emergere non posse, nisi per ejus quem offendit opem? Et quomodo hanc ab eo, quem tantopere contempsisti, impetrabis?

V. Timor securaræ pœnitentiæ. Notum est id Demosthenis, qui pro una nocte cum Laide Corinthia transigendi medium talentum seu trecentos coronatos, prostibula mercedem postulatus: *Non emo tanti pœnitere*, inquit Macrobius. l. II. s. t. c. II. Novit vero justus nihil certius securaturum, si peccet, quam peccati pœnitentiam, vermem conscientiæ rodentem, pudorem confitendi et satisfaciendi necessitatem, nec tamen certum se fore an hoc remedium habiturus sit: siquidem et infernus plenus est pœnitentia, sed sera et inutili. Retraxit hæc cogitatio a peccato jamjam patrando bonum illum Davidem optimo adhuc pietatis semine imbutum. Cum enim a Nabal spretus, ne panem quidem sibi et militibus suis impetrare potuisset, insuper et contumelias retulisset; accinxerat se cum suis ad

perdendum illum cum omni domo sua. Verum occurrit illi in via Nabalis uxor, Abigail, quæ, ut a proposito eum averteret, dixit ei inter alia: *Non erit tibi hoc in singultum et in scrupulum cordis domino meo, quod effuderis sanguinem innocuum, aut ipse te ultus fueris?* 1. Reg. XXV. Eodem argumento religiosa alia mulier retraxit a peccato quemdam Dei servum, de quo Joan. Moschus, in prato spiritali. cap. CCIV. ita scribit: « Frater quidam a serpente morsus est, ingressusque civitatem, ut curaretur. Suscepit autem illum religiosa quædam mulier et timens Dominum, et curabat eum. Cum vero modicum cœpisset a doloribus deseri, cœpit illi diabolus immittere turpes cogitationes in eam, volebatque tangere ipsius manum. Quæ dixit ei: Non ita pater, Christum time. Recole tristitiam, et pœnitentiæ dolorem, quem in cella tua passurus es. Memento gemituum et lacrymarum, quas effusus es. Hæc ille et alia similia cum ab ea audisset, fugit ab ipso pugna diaboli, jamque erubescens inde fugere volebat, non valens præ pudore in ipsius faciem intendere. Illa rursus eum in visceribus Christi miserans dicebat ipsi: Noli discedere, pater. Opus adhuc habes fomentis. Non erat puræ animæ illa cogitatio, sed perditæ corruptorisque diaboli suggestio. Atque ita, sine scandalo, curatum illum a se cum viatico dimisit. » Bene profecto arbor illa vetita appellata fuit arbor scientiæ boni et mali, prius, inquam, boni, postea vero mali, quia fructus ejus primo quidem dum ederetur, bonus fuit et dulcis; postremo autem desiit in merorem et amaritatem.

VI. Timor extremi iudicii et confusionis in eo sustinendæ. Nicocles felices dicebat medicos, quorum successus quidem sol intueatur, errores vero terra operiat, Maxim. sem. L. At vero errata et peccata hominum terra non operiet; sed sol justitiæ prodet, et toti mundo revelabit. Hinc Davidi, qui adulterium clam commiserat, et omnibus modis suppressere conabatur, dixit Nathan: *Tu fecisti abscondite, ego autem faciam verbum illud (ad puniendum) in conspectu omnis Israel, et in conspectu solis*, 1. Reg. XII. Multi multo tempore, se ipsos quasi stranguli, timentes confiteri grave aliquod peccatum, ne coram uno sacerdote suam existimationem perdant; tametsi id in ejus mente sepeliendum norunt. Quid, si coram multis in templo publice confiteri deberent? Quæ igitur erit confusio coram universo mundo? Hoc alias perpendit David, Psal. CXVIII. quando dixit: *Confige timore tuo carnes meas*, seu, ut S. Hieronymus ex Hebr. legit: *Horripilavit caro mea, a iudiciis enim tuis timui.* Filii Jacob, postquam Josepho principi in Ægypto sub attestatione jurejurandi

sese obligassent, quod fratrem suum minimum sistere ei vellent, nulla vi a patre adigi poterunt, ut sine fratre promisso redirent ad conspectum Josephi; quinimo dicebant: *Ire non possumus, sine fratre scilicet*, Gen. XLIV. § XXVI. quia sine ingenti confusione et discrimine non poterant coram illo apparere, velut rei perjuri. Pari ratione dicunt justi: Non possumus ire ad patrandum grave peccatum, quia non possumus apparere ante vultum Dei, velut sceleris rei.

VII. Timor mortis, quæ imminet peccatoribus undique, et omni momento insidiatur. Nulli hæc ætati parcat, neque tempori indulget: alii in somno, alii inter cœnandum, alii cum primum meditantur crimen ab ea abripiuntur, alii medio in scelere, alii vix perpetrato. Jam quis ab illo homine crimen expectet, qui cum crimine mortem expectat? Hoc fræno se Susanna cohibuit a consensu in nefarium opus: *Si enim hoc egero, ait, mors mihi est*, h. e. mihi, velut adulteræ, imminet mortis supplicium, et apparitores, qui mihi insidiabuntur, et ad iudicium me tradent; imminet etiam mors æterna, Deique ira, Dan. XIII. Neque enim sola mors temporalis, sæpe improvisa et repentina, imminet peccatori, sed etiam æterna, quæ vix uno digito abest a peccante, velut aqua a navigante ad eum mergendum. Rumpatur una corporis tabula, cesset uno nutu Deus illum conservare, et inferni incola erit. Quis sciens ac prudens se pro fluxu bono in æternas illas miseras præcipitare potest? Bene quidam dixit, non nisi duos carceres pro peccatoribus necessarios: unum inquisitionis, alterum stultitiæ. Si enim quis non credit uno peccato decretam esse gehennam, ergo est hæreticus, et ducatur ad carcerem inquisitionis; si autem credit et adhuc peccat, ergo insanus est, et ducatur in carcerem stultorum. Unde sequitur in inferno non esse nisi incredulos et stultos voluntarios. Quod fatentur Sap. V. inferi: *Nos insensati (en stultitiam) vitam illorum (justorum) æstimabamus insaniam, et finem illorum sine honore, (en incredulitatem).*

Habemus igitur qua ratione arbor bona nequeat fructus malos facere, adeoque nos, si velimus, possumus fieri quasi impeccabiles. Quæmadmodum enim primi parentes in paradiso, si ad arborem vitæ recursum suum semper habuissent, et reliquissent arborem vetitam, non potuissent mori: sic et nos, si ad hæc antidota in omni tentatione recurramus, nec post tergum ea ponamus, fieri non poterit ut in peccatum consentiamus.